

Startdocument Landelijk Overleg masters HSAO

Deel I: Situatieschets en rol Landelijk Overleg masters HSAO

Deel II: Master staat voor meesterschap; een position paper

Juli 2010
Landelijk Overleg Masters HSAO

Samenstelling Landelijk Overleg masters HSAO

• Christelijke Hogeschool Ede	G. van der Heijden
• Fontys Hogescholen	F. Vriens
• Gereformeerde Hogeschool Zwolle	M. Geertsema
• Hanzehogeschool Groningen	H. de Ruiters
• Hogeschool van Amsterdam	W. Diekmann
• Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	M. van Pelt
	E. Hulshof
	P. de Heer
• Hogeschool Inholland	J. van Tuijl
• Hogeschool Leiden	N. van Tol, voorzitter
• Hogeschool Rotterdam	E. Trinconi
• Hogeschool Utrecht	C. van der Linden
• Hogeschool Zuyd	E. Laeven-Vrencken
• NHL Hogeschool	W. van der Galiën
• Saxion Hogescholen	W. Slingerland

voorzitter: N. van Tol (Hogeschool Leiden)

secretaris: I. Jansen (HBO-raad)

Vooraf

Landelijk Overleg masters HSAO

Begin 2009 organiseerde de Sectorraad HSAO voor haar leden een startbijeenkomst over masters in het hsao. De startbijeenkomst leidde tot het initiatief een Landelijk overleg (LO) masters HSAO in het leven te roepen. Aanleiding om te starten met een LO-masters HSAO vormde de in de sector gevoelde behoefte aan een platform voor uitwisseling, afstemming, samenwerking en gezamenlijke kennisontwikkeling op het gebied van masters in het hsao. Daarbij gaat het om zaken als: ontwikkelingen op het vlak van bestaande en voorgenomen masteropleidingen en de ontwikkeling, kwaliteitsborging, uitvoering, positionering en financiering van masters in het hsao. Ook bestond op sectoraal niveau de wens om in de relatie tot het sociaal-agogisch werkveld bij te dragen aan het vergroten van de bekendheid met en profilering van professionele hsao-masters en het bieden van een totaalbeeld van het aanbod aan professionele masteropleidingen, bekostigd en onbekostigd / aangewezen. Over het aanbod van bekostigde professionele masters en van de inschrijvingen in deze masters zijn weliswaar landelijk uit verschillende bronnen enige cijfers beschikbaar, maar dergelijke cijfers over onbekostigde professionele masters ontbreken tot op heden. Zo ook over masters in het hsao.

Het LO-masters HSAO komt niet in de plaats van landelijke opleidingsoverleggen zoals die voor sommige hsao-masters bestaan maar richt zich op master overstijgende onderwerpen. In het LO-masters HSAO zijn momenteel 13 hogescholen vertegenwoordigd die een of meerdere masters in het sociaalagogisch beroepsdomein aanbieden of in ontwikkeling hebben¹. Sinds de startbijeenkomst in januari 2009 komt het LO-masters HSAO drie maal per jaar bijeen.

Startdocument

Het LO-masters HSAO besloot een startdocument op te stellen, bestaande uit twee onderdelen. In deel 1 is de situatie wat betreft masters in het hsao anno 2009-2010 zo goed mogelijk in kaart gebracht en komt aan de orde welke rol het LO-masters HSAO als landelijk overlegplatform en onderdeel van de sectorale overlegstructuur voor zichzelf ziet weggelegd. In deel 2 geeft het LO-masters HSAO haar visie op het eigene van professionele hsao-masters en op de betekenis ervan voor de beroepspraktijk.

Dit startdocument is primair bedoeld voor overleg tussen opleidingen en werkveld in de regio. Het zal daarnaast besproken worden in het landelijk overleg werkveld – hsao en kan een functie vervullen in het overleg dat landelijke opleidingsoverleggen (loo's) voeren met branche- en beroepsorganisaties. In die zin is er een samenhang tussen dit startdocument en de HSAO "Contourennota 'Uitstroomprofielen en onderwijsarrangementen'. In die nota schetst de sector hoe het HSAO in wil en kan spelen op vragen van het werkveld naar specifiek opleidingsarrangementen. Beide documenten komen voort uit de behoefte om meer gestructureerd het gesprek met het werkveld aan te gaan over hoe het hsao in kan en wil spelen op ontwikkelingen in het werkveld.

Het LO-masters HSAO heeft het SAC HSAO gevraagd dit startdocument voorzien van een advies voor te leggen aan het bestuur van de HBO-raad. Immers, een LO-masters is een nieuw sectoraal overlegorgaan en dat roept de vraag op hoe dit landelijk overleg te positioneren in de sectorale overlegstructuur, zowel

¹ Er zijn in totaal 18 hogescholen die een of meerdere hsao-bacheloropleidingen verzorgen.

ten opzichte van de Sectorraad HSAO als ten opzichte van de sectorale organen (loo's en SAC HSAO) die onderdeel uitmaken van de HBO-raad als vereniging van hogescholen. Het LO-masters positioneert zichzelf als werkgroep van en ingesteld door de Sectorraad HSAO en vroeg het SAC HSAO zich in haar advies daarover uit te spreken. Ook is het SAC gevraagd zich uit te spreken over de wenselijkheid van sectorale afstemming, uitwisseling en samenwerking op het vlak van masters in het HSAO en – gelet op de bestuurlijke en beleidsmatige autonomie van hogescholen – over de rol die het LO-masters HSAO daarin en in de relatie HSAO – werkveld zou kunnen vervullen.

Deel I. Situatieschets en rol Landelijk Overleg masters HSAO

1.1. Studenten en masteropleidingen

Instroom in bekostigde masters

De professionele master is een van de drie graden die hogescholen kunnen verlenen. In 2009 stonden in het hbo ruim 13.000 studenten ingeschreven bij een *bekostigde* masteropleiding². Het merendeel daarvan zijn studenten die een master volgen in de sector hoger pedagogisch onderwijs (hpo), terwijl ook het kunstonderwijs (kuo) relatief gezien veel masterstudenten kent. Het aantal masterstudenten in het hoger sociaalagogisch onderwijs (hsao) is veel kleiner, ook in vergelijking tot het hoger gezondheidszorgonderwijs (hgzo) dat minder bachelorstudenten kent dan het hsao. Verrassend is dit niet omdat tot voor kort alleen een bekostigde master pedagogiek in het hsao werd aangeboden. Wel is het aantal inschrijvingen in hsao-masters de afgelopen vijf jaar naar verhouding sterker gegroeid dan het aantal inschrijvingen in hsao-bachelors: was in 2004 de verhouding bachelor – master ingeschrevenen in het hsao grofweg 1 op de 120, in 2009 was dat 1 op de 60.

Doorstroom naar wo-masters

Het aantal hbo-bachelors dat een bekostigde professionele master gaat volgen, is klein in vergelijking tot het aantal hbo-bachelors dat doorstroomt naar het wo. In 2006 stroomden ruim 2500 hbo-bachelors binnen twee jaar na het afstuderen door naar een wo-masteropleiding. Nog eens ruim 3500 hbo-bachelors stroomden in 2006 door naar een wo-bacheloropleiding waarvan een (onbekend) deel instroomde in een schakeljaar met de bedoeling door te gaan naar een wo-master³. En inmiddels heeft ruim een kwart van de studentenpopulatie van wo-masters een hbo-bachelor vooropleiding.

Alle universiteiten investeren in doorstroomprogramma's voor hbo-studenten en veel hogescholen werken op dat gebied samen met universiteiten. Uit onderzoek dat Research voor Beleid onlangs in opdracht van OCW uitvoerde⁴ blijkt dat circa een kwart van de hbo-bachelors denkt aan (direct) doorstuderen. Van hen stroomt iets meer dan de helft door naar een wo-master. Ongeveer 40% van deze doorstromers volgt eerst een "schakelminor", de rest begint direct aan een master. Veruit de meeste "schakelstudenten" zitten in de sectoren Economie en Gedrag en Maatschappij.

Ook een aantal HSAO-opleidingen van hogescholen die zelf professionele masteropleidingen aanbieden, bieden binnen de bacheloropleiding specifieke doorstroomtrajecten voor hsao-bachelors naar een verwante wo-master aan, soms in de vorm van honourstrajecten.

Masters in het HSAO (zie de bijlage voor een korte schets van deze masters)

Om een beeld te krijgen van de masters die momenteel in het hsao / het sociaalagogisch beroepsdomein worden aangeboden of in ontwikkeling zijn, is onder de leden van het LO-masters HSAO informatie verzameld (peiljaren 2009-2010) over dit onderwijsaanbod. In de bijlage is op basis daarvan een korte schets van deze masters gegeven. De inventarisatie betrof zowel *bekostigde* (i.c. door de overheid bekostigde) masters als *niet bekostigde* (op andere wijze bekostigde) masters. Voor de hierna gepresenteerde cijfers over bekostigde masters is gebruik gemaakt van cijfers van de HBO-raad (bron: www.hbo-raad.nl, Feiten en cijfers). De cijfers over onbekostigde masters zijn afkomstig van de inventarisatie onder de leden van het LO-masters HSAO.

Momenteel worden in het sociaalagogisch beroepsdomein acht verschillende masters aangeboden waarvan vier bekostigde en vier niet bekostigde. Van de bekostigde masters bestaat de master pedagogiek (voorheen hogere kaderopleiding) het langst, de master social work ging in 2008 van start en de master jeugdzorg alsmede de (sectoroverstijgende) master health care and social work gingen - als

² Bekostigde masters zijn er in de hbo-sectoren hgzo, hpo, hsao en kuo.

³ Bron: HBO-raad.

⁴ Vakmanschap is meesterschap, Research voor Beleid, 2009.

bekostigde masters - in 2009 van start. De master health care and social work werd al vanaf 2001 als niet bekostigde master aangeboden.

<i>bekostigde masters⁵</i>	<i>instroom 2009</i>	<i>inschrijvingen 2009</i>
<i>M Pedagogiek (Croho-nr.44113); 2-3jr deeltijd</i>	285	753
<i>M Social Work (Croho-nr.44116); 2jr deeltijd</i>	24	66
<i>M Jeugdzorg (Croho-nr.40019); 2jr deeltijd</i>	13	13
<i>M Health Care and Social Work (Croho-nr.40101); 2jr deeltijd</i>	15	34
	<i>Totaal</i>	<i>337</i>
		866

In 2009 stonden in deze bekostigde masteropleidingen tussen de 800 en 900 studenten ingeschreven, waarvan bijna 350 zich voor het eerst inschreven. Het merendeel daarvan zijn inschrijvingen in de master pedagogiek. De instroom in de master social work nam in 2009 met ruim de helft af ten opzichte van 2008, maar lijkt in 2010 weer toe te gaan nemen. De instroom in de master pedagogiek nam de afgelopen jaren gestaag toe, wellicht mede dankzij de invoering van de lerarenbeurs (het merendeel van de masterstudenten pedagogiek wordt opgeleid voor het onderwijs). Tot op heden is nog uitsluitend sprake van afgestudeerde masters pedagogiek (in 2008: 150) en enkele afgestudeerden van de master Health Care and Social Work (in 2008: 6).

Van de niet bekostigde masters worden er drie al enkele jaren aangeboden te weten de master of Arts in Comparative Social Studies, de master Leraar Godsdienst en de master Contextuele Hulpverlening. De master of Arts Therapies is onlangs (2010) van start gegaan.

<i>niet bekostigde masters⁶</i>	<i>instroom 2009</i>
<i>M Contextuele Hulpverlening (Croho-nr.70118)</i>	<i>n.v.t.</i>
<i>M of Arts Therapies (Croho-nr.70125)</i>	<i>n.v.t. (17 in 2010)</i>
<i>M Leraar Godsdienst (Croho-nr.45277)</i>	9
<i>M of Arts in Comparative Social Studies</i>	6
	<i>Totaal</i>
	15

HBO-masteropleidingen richten zich over het algemeen op beroepsbeoefenaren met enkele jaren werkervaring en het overgrote deel van de hbo-master studenten schrijft zich inderdaad in na meerdere jaren werkervaring. Zo ook in het hsao, waar ongeveer 85% van degenen die zich inschrijven voor een masteropleiding meer dan twee jaar in het bezit is van het hbo-bachelordiploma⁷. Al met al schrijven de meesten zich voor het eerst in ofwel enkele jaren nadat het bachelordiploma werd behaald ofwel op oudere (45 jaar en ouder) leeftijd. Een patroon dat wijst op een relatie tussen het moment waarop gekozen wordt voor een master en bepaalde fasen in loopbaan of levensloop van de professional. Vrijwel alle masters in het hsao worden in deeltijdvorm aangeboden. Het merendeel van deze masters is relatief

⁵ Voor deze tabel is gebruik gemaakt van cijfers van de HBO-raad (bron: www.hbo-raad.nl; Feiten en cijfers) en – voor de master Jeugdzorg en de master Health Care and Social Work - van door de desbetreffende hogescholen voor de inventarisatie aangeleverde cijfers. Zo zijn voor de master Jeugdzorg meer actuele cijfers (peildatum voorjaar 2010) gebruikt. Voor de master Health Care and Social Work wijkt het instroomcijfer 2009 in deze tabel af van de gegevens van de HBO-raad omdat daarin wel en in deze tabel niet meegenomen zijn de studenten die in voorgaande studiejaar al ingeschreven stonden bij de toen nog onbekostigde master Health Care and Social Work.

⁶ De master of Arts in Comparative Social Studies heeft een Engelse accreditatie, de master Arts Therapies heeft een Duitse (en een NVAO-?) accreditatie, de overige masters zijn door de NVAO geaccrediteerd.

⁷ Bronnen: www.hbo-raad.nl; Feiten en cijfers; 1cijferHO 2009

nieuw. Over het geheel genomen is er dus in veel werkvelden van het hsa nog weinig ervaring met professionals die in de beroepsuitoefening functioneren op mastersniveau.

1.2. Werkveld en HSAO

De complexiteit van de problematiek waar professionals en zorginstellingen mee worden geconfronteerd neemt toe en interdisciplinaire samenwerking, ketenzorg en werken in teamverband worden van steeds groter belang. Het professionele handelen is meer dan voorheen gericht op het bevorderen van maatschappelijke participatie en zelfredzaamheid van cliënten en er wordt een zwaarder beroep gedaan op eigen initiatief en verantwoordelijkheid van professionals. Tegelijkertijd nemen regelgeving en protocollen toe en wordt in toenemende mate van professionals gevraagd om volgens bepaalde procedures verantwoording af te leggen over hun handelen. Maatschappelijk worden zo steeds meer en hogere eisen gesteld aan de zorg- en dienstverlening van instellingen en van sociaalagogische professionals.

Voor vrijwel alle sociaalagogische werkvelden, zoals de jeugdzorg, de gehandicaptenzorg, de GGZ en de welzijnssector, staat de aansluiting tussen onderwijs en werkveld nadrukkelijk op de agenda van regionaal en landelijk overleg tussen het werkveld en het HSAO. Niet alleen omdat ontwikkelingen in de beroepspraktijk vragen om actualisering van de opleidingen, maar ook vanwege de behoefte van het werkveld om invulling te geven aan leven lang leren en om verdere professionalisering in en vernieuwing van de beroepspraktijk een extra impuls te geven. Steeds vaker is daarbij aan de orde hoe het loopbaan- en scholingsbeleid in samenhang te bezien met ontwikkelingsvragen die spelen op het niveau van organisaties waar sociaalagogen werkzaam zijn.

Daar kunnen en willen hogescholen op inspelen door in goed contact met het werkveld meer mogelijkheden te creëren voor loopbaanontwikkeling van professionals – al dan niet op basis van deelcertificaten - naar het niveau van master in de eigen professie. Professionele masters bieden bij uitstek de mogelijkheid van professionele verdieping in directe relatie tot de beroepspraktijk en vernieuwing van de beroepspraktijk: onderwijs, praktijkgericht onderzoek en beroepspraktijk worden als vanzelfsprekend met elkaar verbonden.

Met een dergelijk onderwijsaanbod kunnen werkgevers zich voorzien van professionals die in het primaire proces de functie van expert of inhoudelijk teamleider in (een deelgebied van) hun vakgebied kunnen vervullen of die zijn toegerust om als ontwerper / innovator het voortouw te nemen bij ontwikkelings- en professionaliseringsvraagstukken in de werkorganisatie. Bovendien is het een aantrekkelijk en perspectiefvol alternatief voor hsa-bachelors die er nu voor kiezen na diplomering direct door te studeren.

In de meeste sociaal-agogische werkvelden is de traditionele opleidingskolom mbo - hbo-bachelor - wo-master nog het uitgangspunt bij het denken over en vormgeven van de beroepen- en functiestructuur. Het daarbij betrekken van en een legitieme positie voor professionele (hbo-)masters is eerder uitzondering dan regel. Dit is niet verbazingwekkend omdat het aanbod van hsa-masteropleidingen relatief klein is, het veel werkgevers ontbreekt aan ervaring met dit type hoger opgeleiden en de onbekendheid met professionele masters bij werkgevers groot is. Initiatieven om een (nieuwe) professionele hsa-master te ontwikkelen, komen veelal op hogeschoolniveau en in de regionale context tot stand. Keuzes van een hogeschool om zich in bepaalde domeinen te profileren spelen daarbij steeds vaker een rol. Door het ontbreken van een gedeelde visie op het eigene en de meerwaarde van professionele hsa-masters als onderwijsarrangement is wellicht het huidige aanbod van hsa-masteropleidingen voor het werkveld onvoldoende inzichtelijk.

1.3 Overheidsbeleid en masters

De overheid is terughoudend in de bekostiging van hbo-masters en anders dan bij wo-masters gaat zij daar uitsluitend toe over als aantoonbaar is dat de kosten voor het volgen van een masteropleiding niet kunnen worden opgebracht door de arbeidsmarkt. Daarbij hanteert OCW, of althans de door OCW ingestelde Commissie doelmatigheid hoger onderwijs (CDHO), een zeer ruime definitie van het begrip arbeidsmarkt⁸. Dit terughoudende beleid van de overheid leidt tot een ongelijk speelveld tussen universiteiten en hogescholen wat betreft het ontwikkelen en aanbieden van masteropleidingen en hbo- en wo-studenten beschikken als gevolg daarvan niet over dezelfde mogelijkheden tot het volgen van een masteropleiding naar keuze. Universiteiten en hogescholen spelen in op de vraag van studenten om zich verder te kunnen ontwikkelen door het inrichten van schakelprogramma's voor hbo-bachelors en van doorstroomtrajecten als onderdeel van de hbo-bacheloropleiding. De geringe mogelijkheden voor hbo-bachelors om een professionele master te volgen, trekt hbo-bachelors naar wo-masters die een geheel andere oriëntatie kennen dan een professionele master en versterkt zo het patroon dat loopbaanontwikkeling in de professie zelf minder voor de hand ligt dan een carrièreperspectief naar beleids-, management en onderzoekfuncties. Het terughoudend beleid van de overheid plaatst de hogescholen internationaal op achterstand, zeker in het licht van de ontwikkelingen op het gebied van classificatie en ranking van hoger onderwijsinstellingen in Europees verband. Dat het bovendien haaks staat op de noodzaak van verdere professionalisering en vernieuwing van publiek gefinancierde sectoren en de overheid zo ook het sociaal agogisch werkveld zelf op achterstand plaatst, blijft in de discussie over professionele masters te vaak onderbelicht.

Nieuwe ontwikkelingen

Het hbo pleit al geruime tijd voor een minder terughoudend beleid van de overheid ten aanzien van professionele masters en mede in het verlengde daarvan is sinds 2009 een tijdelijke regeling subsidiëring masteropleidingen van kracht. Deze regeling maakt tijdelijke financiering door de overheid mogelijk van enkele nieuwe arbeidsmarktrelevante hbo-masters in prioritaire gebieden, te weten Creative industries, Grotestedenproblematiek, Plattelandsvernieuwing, Zorg, Technologie (waaronder ook zorgtechnologie), Logistiek en Bouw. In de meeste gevallen zal het nieuwe opleidingen betreffen, waarvan aannemelijk kan worden gemaakt dat het betreffende werkveld nog niet zelf in de middelen voor permanente financiering kan voorzien. In publiek gefinancierde sectoren zoals de sector zorg en welzijn is derving van productiviteitskosten als gevolg van deelname aan een masteropleiding veelal een groter knelpunt dan in andere sectoren. Het is dan ook de vraag of een tijdelijke regeling zoals deze voor de sector zorg en welzijn daadwerkelijk nieuwe kansen biedt.

Nieuw is ook de ontwikkeling op het gebied van Joint degree's: met ingang van 1 juli 2010 krijgen hoger onderwijsinstellingen de mogelijkheid een zogenaamde Joint degree te verlenen. Kort samengevat houdt het in dat twee (of meer) hoger onderwijsinstellingen, bijvoorbeeld twee Nederlandse hogescholen of een Nederlandse hogeschool samen met buitenlandse hoger onderwijsinstellingen, één gezamenlijke graad (één gezamenlijk diploma) afgeven⁹. Deze ontwikkeling kan een oplossing bieden voor de hoge ontwikkelkosten van een professionele master.

Meer fundamenteel is het advies 'Differentiëren in drievoud' dat de door de minister van OCW ingestelde Commissie Toekomstbestendig Hoger Onderwijs Stelsel (de commissie Veerman) medio april 2010 uitbracht. De commissie Veerman toont zich voorstander van meer differentiatie in de masterfase en

⁸ Zo is onlangs bekostiging van een master afgewezen, die blijkens de opzet met name bedoeld was voor ZZP'ers. Hoewel OCW wel van mening was dat deze doelgroep de opleiding niet zelf zou kunnen bekostigen werd overheidsbekostiging toch afgewezen omdat 'niet kon worden aangetoond' dat de opdrachtgevers van deze ZZP'ers niet bereid zouden zijn de opleidingskosten voor hun rekening te nemen.

⁹ Een Joint Degree mag niet worden afgegeven door een combinatie van een hogeschool en een universiteit. Helaas is daarbij geen rekening gehouden dat het onderscheid hbo - wo in het geval van een betrokken buitenlandse instelling, niet altijd even helder is als in Nederland.

beveelt, onder verwijzing naar de zojuist genoemde tijdelijke subsidieregeling masteropleidingen, een nieuw arrangement voor masteropleidingen aan. Zij heeft daarbij onder meer betrokken dat hbo-studenten nu bij gebrek aan een alternatief gedwongen worden te kiezen voor een universitaire master, die vaak minder goed aansluit bij de eigen leerstijl en / of minder beantwoordt aan de maatschappelijke behoefte. Meer specifiek stelt de commissie voor om het aanbod van masteropleidingen te verruimen en de professionele master een meer structurele inbedding te geven. Zij pleit daartoe voor een zorgvuldige uitbreiding van bekostigde professionele masters. In aansluiting hierop stelt de commissie voor om een verkenning uit te voeren naar de introductie van onderwijsrechten met het oog op de gewenste flexibiliteit voor een leven lang leren, om te beginnen voor studenten van 30 jaar en ouder. Een positieve reactie van de overheid op dit advies zou een belangrijke doorbraak zijn voor de toekomstige ontwikkeling van professionele masters en hbo-bachelors daadwerkelijk nieuwe kansen bieden voor loopbaanontwikkeling in de eigen professie.

1.4 . Hogescholen en masters.

Onder meer uit eerder genoemd onderzoek van Research voor Beleid en andere onderzoeken blijkt dat er wel degelijk een “markt” is voor hbo-masters. Het terughoudende overheidsbeleid ten aanzien van (professionele) masters heeft echter consequenties voor het gedrag van hogescholen. Het starten met een (bekostigde) professionele masteropleiding vereist niet alleen een intensieve voorbereiding, maar de ontwikkeling van een professionele masteropleiding vraagt ook een forse (voor)investering - gemiddeld kost het ontwikkelen van een master door een hogeschool ongeveer 4 ton - waarvan het uiteindelijke rendement lang onzeker is. Immers accreditatie en de doelmatigheidstoets vinden plaats als de ontwikkelfase van een master is afgerond. Vooral voor de kleinere hogescholen vormt dat veelal een hoge drempel. Tezamen met de onbekendheid in het werkveld met professionele masters en hun meerwaarde voor de beroepspraktijk leidt dit er toe dat professionele masteropleidingen nog maar mondjesmaat tot stand komen: afgezien van de omzetting van de hogere kaderopleiding pedagogiek in een master pedagogiek, zijn sinds de invoering van de bachelor-masterstructuur voor het hoger onderwijs in het hso zeven (nieuwe) masteropleidingen tot stand gekomen. En terwijl er jaarlijks ruim 7000 nieuwe hso bachelors beschikbaar komen voor het werkveld beginnen jaarlijks maar zo'n 90 professionals met een van deze professionele masteropleidingen. Het lijkt er dan ook op dat de vanzelfsprekendheid waar sprake van was voor werkveld en professionals om een voortgezette opleiding te volgen (de master pedagogiek kent al jaren een veel ruimere en gestaag toenemende instroom) niet of nog niet is omgezet naar eenzelfde vanzelfsprekendheid om een professionele master te volgen.

1.5 . Rol van het Landelijk Overleg masters HSAO

Vanwege de nauwe verbinding in het hbo tussen onderwijs, praktijkgericht onderzoek en beroepspraktijk is afstemming tussen hogescholen en werkveld in de regionale context van cruciaal belang. Maar in het verlengde van de hiervoor gegeven situatieschets lijkt het van belang dat opleidingen en hogescholen ook op sectorniveau (en thematisch) signalen uit het werkveld en inzichten op het vlak van vraag en aanbod van masters met elkaar delen. Al was het maar omdat tevens duidelijk is dat niet elke hogeschool op alle scholingsvragen van de te onderscheiden werkvelden in kan gaan en een zekere mate van profilering door hogescholen en van spreiding en concentratie van het onderwijsaanbod op masterniveau voor de hand ligt. Zonder dat bestaat immers een aanzienlijk risico op versnippering en verspilling van inzet en publieke middelen. Onderlinge uitwisseling en afstemming is te meer van belang omdat professionaliserings- en organisatievraagstukken in de sociaalagogische werkvelden zich in belangrijke mate ook op landelijk niveau afspelen.

Het LO-masters HSAO wil hier op inspelen door de rol te vervullen van platform voor uitwisseling, afstemming en samenwerking en van platform voor gezamenlijke kennisontwikkeling. Daarbij ziet het LO-masters HSAO tevens de volgende taken voor zichzelf weggelegd:

- Het blijvend in beeld brengen van de stand van zaken op het gebied van (bekostigde en onbekostigde) hsao-masters in het sociaalagogisch domein en aanpalende (beroeps)domeinen, zowel ten behoeve van de sector (hogescholen en opleidingen) als ten behoeve van het (landelijke en regionale) werkveld;
- Het mede op basis daarvan signaleren van en leggen van verbindingen tussen nieuwe ontwikkelingen om zo regie en afstemming op sectoraal / brancheniveau te bevorderen;
- Het verder tot ontwikkeling brengen van een gemeenschappelijke visie op professionele masters en hun betekenis voor het sociaalagogisch werkveld en de sector (hogescholen en opleidingen) alsmede het werkveld op basis daarvan en op basis van inzicht in het aanbod van en de behoefte aan nieuw te ontwikkelen masters, desgewenst te voorzien van informatie en advies.

Het moge duidelijk zijn dat besluiten over aanbod en profilering van hogescholen op het gebied van professionele masters onderdeel is en blijft van hogeschoolbeleid. Wel wil het LO-masters HSAO - als werkgroep van de Sectorraad HSAO - voor hogescholen en opleidingen fungeren als bron van informatie op het gebied van vraag naar en aanbod van professionele masters in het hsao. Desgewenst zou het LO-masters kunnen bevorderen dat met het oog daarop in overleg met het werkveld door middel van onderzoek lacunes en manifeste behoeften worden gepeild alsmede trends en toekomstverwachtingen ten aanzien van professionaliserings- en vernieuwingsimpulsen. Maar het LO-masters HSAO beschouwt zichzelf in eerste instantie als 'learning community': platform voor kennisdeling over de beleids- en planmatige ontwikkeling van masters in het hsao.

Bijlage bij deel I

Schets van masters in het HSAO (situatie voorjaar 2010)

De master Social Work (Crohonummer 44116)

Deze tweejarige deeltijdmaster (60 EC) wordt momenteel als bekostigde master aangeboden door de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) en de Hogeschool van Amsterdam (HvA). In 2008 stroomden er 28 respectievelijk 26 studenten in, in 2009 waren dat 8 respectievelijk 16 studenten. De Hanzehogeschool Groningen en de NHL Hogeschool zijn in afwachting van een positieve (accreditatie) beslissing op een gezamenlijke aanvraag (joint degree) om met een master social work te starten. De Hogeschool Utrecht oriënteert zich op een aanvraag voor de master Social Work of een van haar deelgebieden. Voor de toelating tot de master Social Work wordt enkele jaren ter zake relevante werkervaring en werkzaam zijn in een relevante functie geëist. De master leidt op tot senior functies in de diverse werkvelden van de sociale en welzijnssector. Het gaat daarbij om spilfuncties in het primaire proces waarbij de master als expert verschillende rollen kan vervullen op het snijvlak van praktijk en beleid, onderzoek en advies en zo bijdraagt aan beroepsinnovatie en methodiekontwikkeling. Het werkveld is bij de master betrokken via beroepen-/werkveldcommissies. Er is een nadrukkelijke verbinding tussen de masteropleiding en lectoraten / de praktijkgerichte onderzoek functie van de hogeschool. Bij de HAN en de HvA wordt het (wettelijk) collegegeld gevraagd.

De master Pedagogiek (Crohonummer 44113)

Deze twee- of driejarige (90 EC) deeltijdmaster wordt als bekostigde master aangeboden door zeven hogescholen te weten NHL Hogeschool, Inholland, Fontys Hogescholen, Hogeschool van Amsterdam, Hogeschool Rotterdam, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en Hogeschool Utrecht, soms op meerdere locaties. Voorheen werd deze opleiding als hogere kaderopleiding aangeboden. In 2008 stroomden 269 studenten in (dit is lager dan de maximale instroom), in 2009 startten 285 studenten met deze master. Enkele jaren relevante werkervaring en werkzaam zijn in relevante functie gelden als toelatingseisen. De master leidt op tot generalistische functies in het pedagogisch werkveld zoals leidinggevende en beleidsontwikkelaar en/of tot meer specialistische functies zoals onderwijskundige, orthopedagoog, spelpedagoog of speltherapeut, relatie- of systeemtherapeut in de sectoren onderwijs/educatie, gezondheidszorg/psychiatrie, jeugdzorg (GGZ) en welzijn. Hogescholen vragen het wettelijk collegegeld plus boekengeld. Het beroepsperspectief van deze master is over het algemeen goed.

De master Jeugdzorg (Crohonummer 40019)

De tweejarige deeltijdmaster jeugdzorg (60 EC) wordt met ingang van 2009 als bekostigde master aangeboden door de Hogeschool Leiden. Ook voor de master jeugdzorg geldt enkele jaren relevante werkervaring als toelatingseis. De maximale instroom is 25, in 2009 stroomden 13 studenten in. Tussen de Hanzehogeschool, de NHL Hogeschool en Hogeschool Zuyd is overleg gaande over het ontwikkelen van een master jeugdzorg. De master jeugdzorg leidt op voor inhoudelijk leidinggevende functies of de functie van teamleider in de werkvelden jeugdzorg en jeugdhulpverlening. Voor deze master wordt het wettelijk collegegeld gevraagd.

De master Contextuele Hulpverlening

Deze tweejarige onbekostigde master wordt sinds enkele jaren aangeboden door de Christelijke Hogeschool Ede en is onlangs (medio 2010) geaccrediteerd door de NVAO. Voor deze master geldt een maximale instroom van 18 studenten. De kosten bedragen 5000 euro per jaar. Enige relevante werkervaring en werkzaam zijn in relevante functie gelden als toelatingseisen. De master leidt op tot sociaalagogisch hulpverlener bij complexe gezins- en relatieproblematiek en daar van afgeleide

problemen en is bedoeld voor functies als psycholoog, pedagoog, relatie- of systeemtherapeut, jeugdhulpverlener of GGZ-hulpverlener (zowel volwassenenzorg als jeugdzorg) en mogelijk ook pastoraal werker.

De master of Arts in Comparative Social Studies

Deze eenjarige (12 maanden) onbekostigde master wordt aangeboden bij de Hogeschool Zuyd en is gevalideerd en geaccrediteerd door de London Metropolitan University. De kosten bedragen 2750 euro per jaar. De maximale instroom is 40 studenten, de werkelijke instroom ligt veel lager (ca. 6 studenten). Als toelatingsvoorwaarde geldt onder meer een goede beheersing van de Engelse taal en bij voorkeur internationale studie of beroepservaring. Het is een masteropleiding met een Europese en mondiale oriëntatie die is gericht op het gehele sociaalagogische werkveld en het werkveld van de sociale en gamma wetenschappen (sociologie, politicologie, psychologie culturele antropologie etc.). De masteropleiding leidt op tot functies in het midden en hoger management in de zorg, advanced practice en beleids- en onderwijsfuncties en functies bij de overheid en in het wetenschappelijk onderzoek (al dan niet in een internationale setting / NGO). Het beroepsperspectief is goed.

De master Health Care & Social Work (Crohonummer 40101)

Deze tweejarige (60 EC) bekostigde deeltijdmaster wordt aangeboden door Saxion Hogescholen (Academies Gezondheidszorg en Mens en Maatschappij) en richt zich op professionals uit de sociaalagogische sector en uit de gezondheidszorg. Internationaal wordt samengewerkt met de Birmingham University in Groot Brittannië die voor geïnteresseerden een derde (deeltijd)jaar Master of Science in Enschede verzorgt. De kosten bedragen 1672 euro per jaar. In 2009 had deze master een instroom van 15 studenten. Voor de toelating tot de master is onder meer twee jaar relevante werkervaring vereist. De masteropleiding leidt op tot projectleider, staf-, coördinatie-, management- en leidinggevende functies (zoals op het gebied van kwaliteitszorg en innovatie) in de sectoren Gezondheidszorg en Welzijn.

De Master of Arts Therapies

Deze anderhalfjarige niet bekostigde master (90 EC) wordt sinds kort aangeboden door de HAN en de Fachhochschule Freiburg (joint degree) en heeft zowel een Nederlandse als een Duitse accreditatie. Er wordt samengewerkt met andere universiteiten en hogescholen in Duitsland. De kosten bedragen in totaal 7500 euro. De maximale instroom is 24. Momenteel zijn 17 studenten met de masteropleiding begonnen. Voor de toelating is enkele jaren werkervaring vereist. De masteropleiding leidt op tot senior therapeut en leidinggevende functies in de sociaalagogische sector en de gezondheidszorgsector.

De master Leraar Godsdienst (Crohonummer 45277)¹⁰

Deze tweejarige (120 EC) onbekostigde deeltijd master wordt aangeboden door de Gereformeerde Hogeschool Zwolle in samenwerking met de Theologische Universiteit Kampen en de Theologische Universiteit Apeldoorn. De hogeschool onderhoudt over de master nauw contact met diverse kleine gereformeerde kerkgenootschappen. De master is toegankelijk voor wo- en hbo-bachelors theologie en hbo-bachelors lerarenopleiding, kent een jaarlijkse instroom van 5 tot 9 studenten en wordt extern gefinancierd (uit vooral kerkelijke fondsen). De master leidt op voor de functie van docent godsdienst of levensbeschouwing in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs en in het hbo en tot catecheet (soms kerkelijk werker). Soms stroomt men van deze master door naar de universitaire opleiding predikant. Het beroepsperspectief is goed.

¹⁰ De NHL Hogeschool en Fontys Hogescholen bieden een bekostigde driejarige master (90 EC) Leraar Godsdienst aan (Crohonummer 45274).

Deel II: Master staat voor meesterschap; een position paper

Doel en uitgangspunten

Deze notitie is de uitkomst van een aantal bezinningsbijeenkomsten van het Landelijk Overleg masters hsao (LO-masters hsao) over profiel en positionering van professionele masters en de betekenis van deze masters voor het sociaal-agogisch werkveld. Met deze notitie, een position paper over masters in het hsao, wil het LO-masters het gesprek over de vormgeving van de masteropleidingen en de kwaliteit en inzetbaarheid van afgestudeerden in het sociaal-agogisch domein tussen het hsao en belanghebbenden (overheid, werkveld en andere betrokken organisaties) een nieuwe impuls geven.

We sluiten met deze notitie aan bij bestaande kaders zoals het NVAO-accreditatiekader en beleidskaders van de overheid (zoals op het gebied van Leven Lang Leren) alsook op specifiek voor het hsao geldende kaders zoals 'Vele takken, één stam, kader voor de hogere sociaalagogische opleidingen' (SWP 2008). De notitie is voorts te beschouwen als een uitwerking van de contourennota 'Uitstroomprofielen en onderwijsarrangementen' (Sectorraad hsao, juni 2010) specifiek voor de professionele master.

In deze notitie richten we ons op de professionele HBO-master, waarbij drie typen kunnen worden onderscheiden (Kwaliteit als opdracht, 2009):

- masters gericht op verdieping ten behoeve van een complexere beroepsuitoefening;
- masters gericht op multidisciplinair werken en processturing en
- masters gericht op beroepsinnovatie en R&D.

In de notitie beschrijven we drie dimensies of assen als zijnde funderend voor de HBO-master in het sociaal-agogisch domein: bij elk type professionele master zijn deze drie dimensies of assen in beeld. De invalshoek of het startperspectief van een master wordt gekozen op één van deze dimensies of assen.

Een professionele masteropleiding wordt gezien als een opleiding voor professionals die over een aantal jaren praktijkervaring (en eventueel al aanvullende professionele scholing) beschikken. In de praktijk betekent dit dat de professionele masteropleiding veelal een deeltijdopleiding is. Kijkend naar de indeling in drie typen masters dan zou ook gedacht kunnen worden aan een voltijdvariant, bijvoorbeeld een onderzoeksmaster. Zo'n opleidingstraject zou bijvoorbeeld gevolgd kunnen worden vanuit een HOIO-functie (hogeschool onderzoeker in opleiding) die gekoppeld is aan een lectoraat. Deze 'HOIO's hebben een leerwerkovereenkomst met de hogeschool en zouden tijdens hun professionele masteropleiding via stages de benodigde praktijkervaring in het uitvoerend werk kunnen opdoen. De relevantie van zulke trajecten komt op interessante wijze naar voren in de rapportage van de Kenniskring Opgroeien in de Stad van de Hogeschool Rotterdam (Notten & Spierings, 2009).

Kennisontwikkeling door praktijkgericht onderzoek is integraal onderdeel van de competenties en toekomstige beroepsuitoefening van professionele masters en vergt een gedegen toerusting onder leiding van gekwalificeerde en ervaren praktijkonderzoekers. De professionele masteropleiding onderscheidt zich in dat opzicht van de Voortgezette Opleidingen: in Voortgezette Opleidingen is praktijkgericht onderzoek niet een integraal onderdeel van de deskundigheid waartoe wordt opgeleid. Wel zou het gevolgd hebben van een Voortgezette opleiding als elders verworven competenties (EVC's) door een student ingebracht kunnen worden in het masteropleidingstraject.

In deze notitie komt aan de orde dat een masteropleiding onder andere veronderstelt het kunnen schakelen tussen verschillende cycli en tussen verschillende perspectieven (zoals het werkveldperspectief en het onderzoeksperspectief). Eerdergenoemde rapportage van Notten & Spierings geeft een actuele illustratie hoe in nauwe samenwerking tussen werkveld en opleidingen kennisontwikkeling kan plaatsvinden die zowel voor de instellingen als de uitvoerend professionals

maatschappelijke meerwaarde genereert. De innovatiekracht van de professionele master komt in het werkveld tot uiting door onderzoek en dienstontwikkeling.

Het werk binnen de sociaalagogische sector is bijna altijd werk met een hoge mate van complexiteit: veel beroepsmatige interventies vinden plaats in situaties waarin meerdere variabelen/aspecten een rol spelen en verschillende actoren betrokken zijn, die op hun beurt de mate van stuurbaarheid en beïnvloedbaarheid van die variabelen/aspecten en actoren bepalen. Beroepsmatig interveniëren in een complexe situatie vraagt dan ook meestal om een op maat gemaakt ontwerp. Daar is onderzoek voor nodig waarin verschillende onderzoeksmethoden naast elkaar een plaats hebben.

Binnen de sociaal-agogische sector is bij pedagogiek een wetenschappelijke discipline als rechtstreekse universitaire pendant voorhanden. Praktijkgericht onderzoek is echter – anders dan wetenschapsgericht onderzoek - per definitie relationeel onderzoek en staat altijd ten dienste van de kwaliteit van hulp- en dienstverlening aan cliënten. Omdat in praktijkgericht onderzoek altijd ervaringskennis, over het handelen van professionals en over de context en het functioneren van de organisaties waar zij in werken, wordt meegenomen, kan het veelal rekenen op groot draagvlak.

Professionalisering van de sociaalagogische sector is het ‘grote doel’ en nauwe samenwerking tussen het werkveld en de lectoren is daarvoor van belang. Lectoraten kunnen via hun betrokkenheid bij masteropleidingen een directe verbinding met de werkvelden onderhouden en zo hun maatschappelijke relevantie verder verhelderen.

Om de kwaliteit van de beroepsuitoefening te versterken en goed in te kunnen spelen op actuele maatschappelijke vraagstukken is het nodig om nieuwe vormen van sociaal-agogische interventie en organisatie te ontwikkelen. De urgentie om passende, eigen professionele masteropleidingen binnen de sector verder vorm te geven is daarmee groot. Dit is des te meer van belang nu onderliggend aan de problemen van mensen en gemeenschappen ook in toenemende mate ethische debatten plaatsvinden. In- en uitsluiting, activering en geactiveerd willen worden, betrokkenheid en zakelijkheid zijn thema's waar de sociaal-agogische professional dagelijks mee te maken heeft in het werk en daarover dus ook steeds beslissingen neemt. In termen van Geert van der Laan: casework is sociale politiek in het individuele geval. Door een verdere versterking van de sector kan worden meegedaan in dit normatieve debat vanuit bereflecteerde praktijkervaringen. De professional op masterniveau wordt zo ‘slim in het beroep en over het beroep’ (Notten & Spierings, 2009, 70).

We bieden met dit position paper een schets die geldig is voor de professionele master. In gesprekken met belanghebbenden zal de meerwaarde van de professionele masteropleiding voor die belanghebbenden verhelderd en geconcretiseerd worden.

De werkgroep ‘position paper’ van het LO-masters hsao

Henk Geertsema

Mariël van Pelt

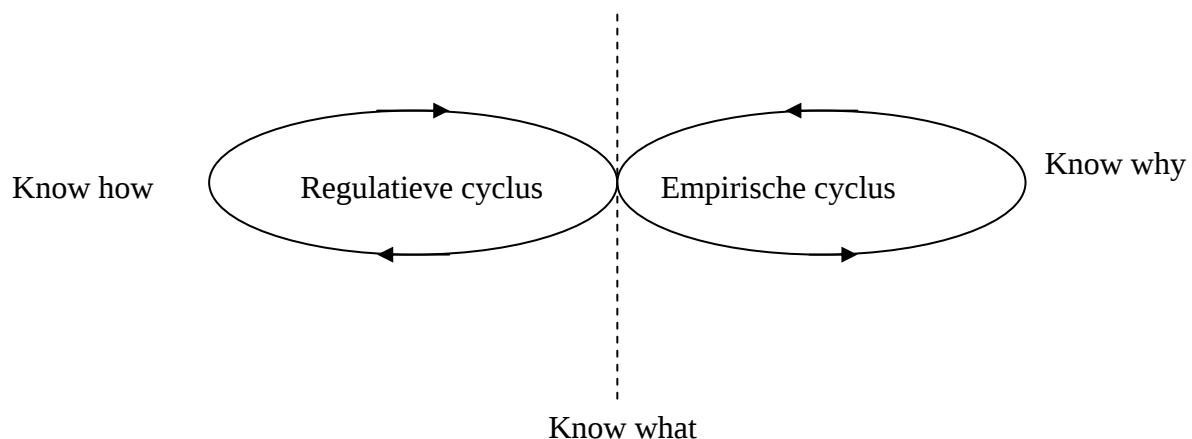
Wilfred Diekmann

2.1 Professie, professionalisering, body of knowledge

Het begrip 'professie' wordt gehanteerd als aanduiding van een beroep waarvoor een grote hoeveelheid kennis van grote(re) complexiteit vereist is en een grote hoeveelheid vaardigheden en ervaring om te weten hoe die complexe kennis te hanteren in specifieke situaties. Dit vergt een uitgebreide leer- en oefenperiode onder leiding van een ervaren vakgenoot. Een professie kent een eigen kader voor vakmatigheidsbeoordeling, eigen mores (code en tuchtrecht), onderlinge controle en steun, een kader voor beroepsverbetering en een eigen body of knowledge. Het begrip professionalisering verwijst naar de ontwikkeling van beroepen tot professies, en de eis tot permanente verbetering van producten en diensten en het leveren van de goede producten en diensten. Het begrip professional verwijst naar iemand die voor een activiteit gestudeerd heeft en voor die activiteit betaald wordt. Daarmee onderscheidt een professional zich van een amateur of iemand die vrijwillig in een activiteit is betrokken.

Bovenstaande begrippen geven aan dat voor een professie, voor professioneel handelen, drie elementen van belang zijn, te weten: concrete handelingskennis, praktijktheoretische kennis en theoretische kennis, of - anders gezegd - 'know how, know what, know why'. Deze drie elementen vormen met elkaar een 'body of knowledge', die steeds geconfronteerd en aangevuld wordt met ervaringen uit de praktijk en theorievorming.

Dit leidt tot inzichten over de voor de sector specifieke vormen van kennisontwikkeling. Zo wordt binnen de masteropleiding social work van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen een '8'-model of lemniscaat gehanteerd, waarin de regulatieve en de empirische cyclus aan elkaar verbonden zijn (Oostrik en Schilder, 2001). Deze lemniscaat kan als volgt verbonden worden met de drie elementen 'know how, know what, know why' van de 'body of knowledge':

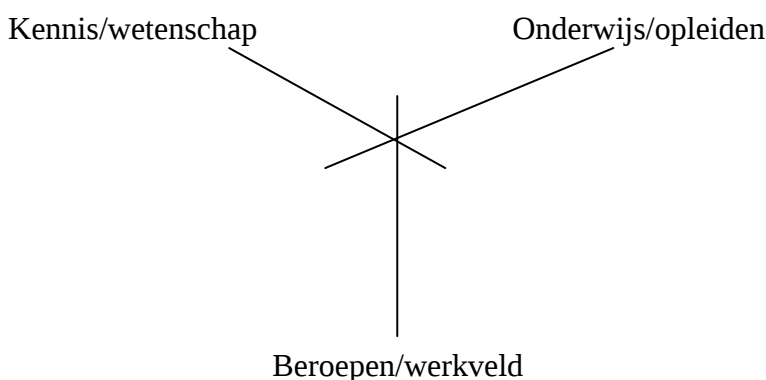

In de regulatieve cyclus gaat het om signaleren – onderzoeken – ontwerpen – implementeren – evalueren – legitimeren. In de empirische cyclus om hypothesen formuleren – exploreren – hypothesen toetsen. De eigenheid van praktijkkennis is volgens dit model gelegen in het kunnen doorlopen van zowel de regulatieve cyclus als de empirische cyclus en tegelijkertijd het kunnen waarderen van de regulatieve cyclus vanuit de empirische cyclus en van de empirische vanuit de regulatieve cyclus. 'Knowing what' en 'knowing what for' zijn daarbij de invalshoeken voor de hermeneutische en normatieve bewerking van beide cycli. Dit houdt verband met de notie dat wetenschappelijke kennis meestal niet één-op-één in de beroepspraktijk kan worden ingevoerd. Vaak moet een keuze worden gemaakt uit verschillende theorieën, passend bij het probleem, bij de context en bij de ervaring van de professional. Het is daarom de kunst om een goede verbinding te

leggen en vertaalslag te maken tussen de empirische en de regulatieve cyclus en hermeneutiek helpt bij het maken van die vertaalslag.

2.2 Positionering van de professionele master

Het lemniscaat-model biedt mogelijkheden om op drie dimensies – hieronder getekend als assen - de professionele master te positioneren: binnen het kennistheoretisch debat, binnen de opleidingskolom en binnen het werk in instellingen.

Kennis/wetenschap

Kennistheoretisch worden tegenwoordig verschillende soorten kennis onderscheiden, die van een zekere – eigen - waarde zijn voor het begrijpen van en ingrijpen in de werkelijkheid. Zo is onder meer sprake van theoretische kennis (wetmatigheden, regelmatigheden, kwantitatief / kwalitatief, experimenteel gefundeerd), van vertrouwdheidskennis ('weten waar de koffie staat in het huis van je moeder') en van praktische uitvoeringskennis ('hoe kun je het best een band verwisselen langs de snelweg'). Binnen het professionele domein wordt gewoonlijk een onderscheid gemaakt tussen theoretische kennis, praktijktheoretische kennis, praktijkkennis en 'tacit knowledge' (impliciete kennis die ervaren beroepsbeoefenaren hebben en gebruiken bij de uitoefening van hun beroep). Een daarmee samenhangend onderscheid is dat tussen theoriegeoriënteerd onderzoek en praktijkgeoriënteerd onderzoek.

Praktijktheoretische kennis is een kennisdomein waarin praktijkkennis gesystematiseerd wordt tot voorschriften 'hoe te handelen in bepaalde situaties' en theoretische kennis wordt onderzocht op bruikbaarheid en toepasbaarheid in de praktijk. Vanuit de praktijk gezien is het 'ordenende' kennis, vanuit de theorie gezien 'heuristische' kennis. Met praktijktheoretische kennis wordt beoogd het concrete praktijkhandelen te verbeteren in situaties waarin dit handelen zich in een impasse, of 'in verlegenheid' bevindt. Het leidt tot uitgewerkte, gedocumenteerde en geteste methoden om praktijkvragen en -problemen aan te pakken en levert nieuwe kennis over welke aanpak wel en welke niet werkt in de praktijk. Het is kennis over en gericht op het handelen. Om praktijktheoretische kennis te verkrijgen, worden verschillende methoden voor kennisontwikkeling en onderzoek gebruikt die in de onderzochte situaties tot antwoorden kunnen leiden. Dit type kennis en kennisontwikkeling is kenmerkend voor een professionele master en daarmee onderscheidt deze zich qua aard, inhoud en doel van een universitaire master.

Onderwijs/opleiden

De kennis waar een professionele master over beschikt (ordenend en uitdagend, gericht op praktijkhandelen van professionals en oplossen van impasses, breed methodisch) is niet alleen *anders* dan die van een universitaire master, maar is ook *meer* dan de kennis waar een bachelor over beschikt. Dit niveau verschil tussen bachelors en masters is beschreven in de voor het hoger onderwijs geldende 'dublin descriptoren'.

Omschrijving niveau bachelors en masters ('Dublin descriptoren')		
(bron: NVAO, toetsingskader nieuwe opleidingen hoger onderwijs, 14 februari 2003)		
	Kwalificaties Bachelor	Kwalificaties Master
Kennis en inzicht	Heeft aantoonbare kennis en inzicht van een vakgebied, waarbij wordt voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet onderwijs en dit wordt overtroffen; functioneert doorgaans op een niveau waarop met ondersteuning van gespecialiseerde handboeken, enige aspecten voorkomen waarvoor kennis van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied vereist is.	Heeft aantoonbare kennis en inzicht, gebaseerd op de kennis en het inzicht op het niveau van Bachelor en die deze overtreffen en/of verdiepen, alsmede een basis of een kans bieden om een originele bijdrage te leveren aan het ontwikkelen en/of toepassen van ideeën, vaak in onderzoeksverband.
Toepassen kennis en inzicht	Is in staat om zijn/haar kennis en inzicht op dusdanige wijze toe te passen, dat dit een professionele benadering van zijn/haar werk of beroep laat zien, en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en voor het oplossen van problemen op het vakgebied.	Is in staat om kennis en inzicht en probleemoplossende vermogens toe te passen in nieuwe of onbekende omstandigheden binnen een bredere (of multidisciplinaire) context die gerelateerd is aan het vakgebied; is in staat om kennis te integreren en met complexe materie om te gaan.
Oordeelsvorming	Is in staat om relevante gegevens te verzamelen en interpreteren (meestal op het vakgebied) met het doel een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke of ethische aspecten.	Is in staat om oordelen te formuleren op grond van onvolledige of beperkte informatie en daarbij rekening te houden met sociaal-maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheden, die zijn verbonden aan het toepassen van de eigen kennis en oordelen.
Communicatie	Is in staat om informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op een publiek bestaande uit specialisten of niet-specialisten.	Is in staat om conclusies, alsmede de kennis, motieven en overwegingen die hieraan ten grondslag liggen, duidelijk en ondubbelzinnig over te brengen op een publiek van specialisten of niet-specialisten.
Leervaardigheden	Bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan.	Bezit de leervaardigheden die hem of haar in staat stellen een vervolgstudie aan te gaan met een grotendeels zelfgestuurd of autonoom karakter.

Het middelbaar beroepsonderwijs en het hoger (beroeps) onderwijs leiden op tot verschillende niveaus van beroepsuitoefening. Om het verschil in handelingsbekwaamheid van beroepsbeoefenaren op het niveau van mbo-3 tot ho-8 te verduidelijken wordt wel het onderstaande onderscheid gehanteerd.

<i>Niveau</i>	<i>Karakter handelingsbekwaamheid /handelingsprotocollen hanteren</i>
MBO-3	Een of enkele handelingsprotocollen toepassen in licht complexe situaties
MBO-4	Uit meerdere handelingsprotocollen kunnen kiezen en die toepassen in complexere situaties
Associate degree (HO-5)	Handelingsprotocollen kunnen combineren op maat in complexe situaties
Hbo-bachelor (HO-6)	Handelingsprotocollen kunnen combineren op maat in complexe situaties/ nieuwe handelingsprotocollen ontwerpen (meestal n=1).
Hbo-master (HO-7)	Nieuwe handelingsprotocollen ontwerpen en valideren voor de praktijk.
Professional doctorate (HO- 8)	(Nieuwe) handelingsprotocollen voor praktijk en wetenschap ontwerpen en valideren

De professionele master is in staat om uit het praktijkhandelen standaarden te destilleren en deze te onderzoeken op hun werkzaamheid, te specificeren op hun bruikbaarheid/onbruikbaarheid binnen verschillende contexten en toegankelijk te maken voor gebruik in de praktijk door op mbo niveau 3 en 4 en op Ad- en hbo-bachelorniveau (niveau 5 en 6) opgeleide beroepsbeoefenaren.

Verbinding met lectoraten

Een directe en inhoudelijke verbinding tussen lectoraten en professionele masteropleidingen is sterk aan te bevelen en gebeurt in de praktijk ook veelvuldig. Beiden richten zich immers op het ontwikkelen en toepassen van nieuwe kennis om praktijkproblemen aan te kunnen pakken en de zorg en dienstverlening aan cliënten te verbeteren. De verbinding tussen lectoraten en professionele masteropleidingen kan op verschillende manieren worden vormgegeven. Zonder volledig te willen zijn, wordt hier een aantal voorbeelden gegeven hoe dit momenteel in de praktijk gebeurt: studenten van de professionele masteropleiding doen een (onderzoeks)project gekoppeld aan een lectoraat; de lector is inhoudelijk coördinator van de masteropleiding; de lector verzorgt onderwijs in de master; docenten vanuit de masteropleiding zijn lid van de kenniskring van het lectoraat; afgestudeerde masterstudenten voeren onderzoeksprojecten van lectoraten (deels) uit of fungeren als ingang en verbinding tussen het lectoraat en de organisatie in het werkveld.

Beroepen-/werkveld

Kenmerkend voor het sociaalagogisch werkveld is dat het zich bevindt tussen concrete uitvoering van diensten en algemene beleidstoepassing. Dit betekent dat in het werkveld altijd meerdere perspectieven aan de orde zijn. Algemeen sociaal beleid van de landelijke en lokale overheid, concreet instellingsbeleid, financieel en personeel beleid, professioneel beleid van de uitvoerend werker, tijd- en taaklastbeleid, moreel beleid en professionele mores etc.

Van de professionele master mag verwacht worden dat hij of zij deze perspectieven weet te betrekken bij het vormgeven van oplossingen voor handelingsimpasses op concreet niveau van het uitvoerend werk (de professionals helpen hun werk te verbeteren), maar ook op het niveau van de instelling (hoe met beperkte middelen een uitvoeringspraktijk vormgeven die voldoet aan professionele kwaliteitsstandaarden). Met andere woorden: hij of zij kan meerdere perspectieven hanteren en op elkaar betrekken, maar kan ook op meerdere speelvelden opereren. De

professionele master kan dus zowel zelf complexe problemen hanteren (uitvoerend professional op HBO-5+ niveau zijn) als collega's ondersteunen bij hun praktijkuitvoering en samen met hen vorm geven aan innovaties die gewenst zijn vanwege nieuwe doelgroepen of problematieken, of vanwege de invoering van nieuwe financierings- en verantwoordingsvormen. Ook is de professional master in staat met managers keuzen van de instelling te legitimeren ten behoeve van en in overleg met financiers en beleidsmakers.

De behoefte aan deze professionals op master niveau staat op gespannen voet met de ruimte die er op dit moment in de functiegebouwen van de diverse sectoren is. In veel functiehuizen is er geen ruimte om deze experts of senioren in te schalen. Door onduidelijkheid over functie, taken en inschaling levert het in aanvang nogal eens spanningen en fricties op binnen een team als de professional op master niveau de rol van voortrekker oppakt. Dit vraagt van de werkgevers om zich te buigen over differentiatie in taakuitoefening en daarbij passende beloning. Onderwijs en werkveld zouden daarover op regionaal niveau in gesprek kunnen en moeten gaan, want de behoefte aan (scholing van) professionals op master niveau neemt toe. Zowel bij ervaren professionals die zich in het kader van hun eigen ontwikkeling en loopbaanperspectief verder willen scholen als vanuit de vraag naar passende hulp en diensten voor cliënten. Een goed voorbeeld van dat laatste is de zorg voor de verstandelijk gehandicapte cliënt met psychische problemen en verslaving. Voor deze mensen moet passende en effectieve zorg worden ingezet. Dit vraagt om het organiseren en regisseren van deze zorg, aangeboden door verschillende disciplines en vanuit verschillende organisaties, maar ook om deze zorg verder te ontwikkelen en te onderzoeken op effectiviteit en doelmatigheid. Beide taken kunnen uitstekend worden uitgevoerd door een professional op masterniveau.

2.3 Normativiteit en hermeneutiek

Bij de sociaalagogische beroepsuitoefening komen steeds vraagstukken van normativiteit en hermeneutiek aan de orde. In het werkveld spelen deze vragen direct voor managers en uitvoerders: Waar moeten gelden aan toegewezen worden? Welke cliënten helpen we wel en welke niet? Hoe bepalen en bewaken we dat? En wanneer moeten er uitzonderingen worden toegestaan? Hoe gaan we verantwoording regelen naar de financier en welke systematiek is bruikbaar en passend voor de sector? Hoe regelen we de samenwerking tussen werksoorten en instellingen zo dat deze recht doet aan de cliënt en de situatie?

In de opleiding komen deze vragen aan de orde in keuzen die gemaakt worden op het vlak van visie en van de te verwerven kennis, houding en vaardigheden. Ook zijn ze terug te vinden in beroepsethische en publiekethische debatten. De hermeneutiek vindt zijn plaats in competenties om beredeneerd theorieën en praktijken met elkaar in verbinding te kunnen brengen uitgaande van concrete cliënt- en samenlevingsvragen en tegen de achtergrond van de basale vraag naar 'het goede leven'.

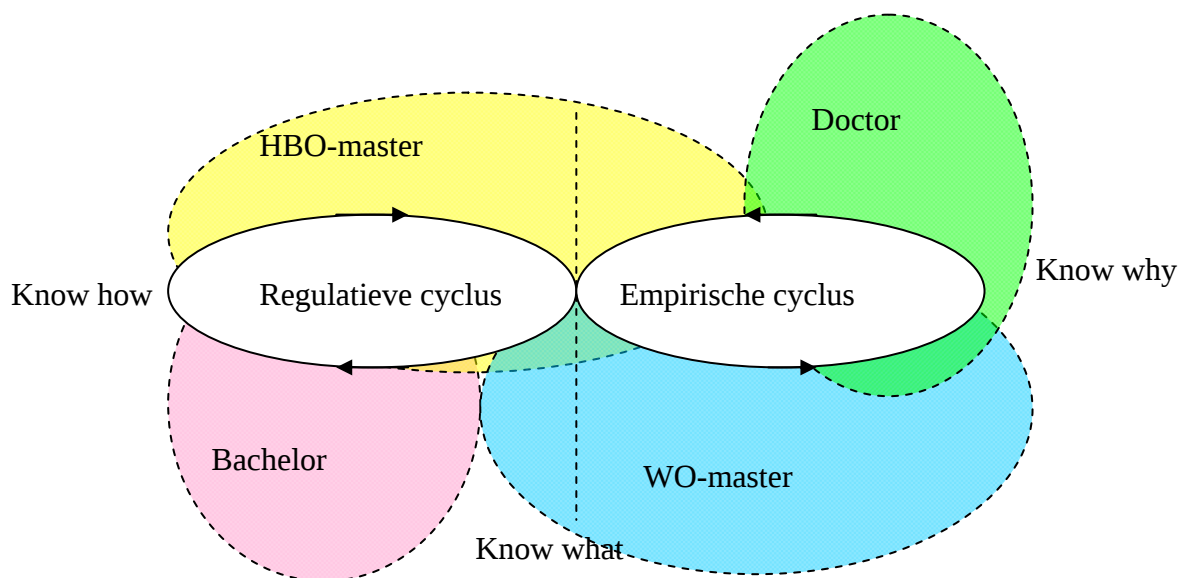
Kennistheoretisch komt de vraag naar 'het goede leven' en het vormgeven daarvan aan de orde in opvattingen over ontologie, epistemologie en methodologie: Welke posities zijn houdbaar tussen realisme en idealisme? Hoe verhoudt een constructivistische visie zich tot concrete probleemsituaties? Hoe speelt het debat tussen object en subject in de praktijk van het debat over 'evidence based' of 'practice based' werken? En waar komen dan voorwetenschappelijke opvattingen naar voren?

De professionele master kent de discussies, kan deze herkennen in de praktijksituatie van de instelling en kan van daaruit andere perspectieven inbrengen bij het zoeken van oplossingen voor handelingsverlegenheid.

2.4 Tot slot

Samenvattend

Als we op basis van het voorgaande de verschillen tussen bachelor – master – doctor en het verschil tussen de WO-master en de HBO-master grafisch weergeven, ontstaat het volgende plaatje:

In concreto

Professionele masteropleidingen in het sociaal-agogisch domein kennen al afgestudeerden. Zij zijn werkzaam op functies en posities die passen bij de hiervoor beschreven positionering van de professionele master. Op basis van een inventarisatie binnen het Landelijk Overleg masters hsao, geven we een beeld van hoe enkele masters Health Care & Social Work momenteel worden ingezet:

- Vanuit het werkveldperspectief zijn deze masters ingezet als projectleider bij een CIZ voor het ontwerpen van methoden voor her-indicerings op basis van de WMO, als innovator WMO-loket of adviseur implementatie WMO.
- Vanuit een beroepsperspectief zijn deze masters werkzaam als senior maatschappelijk werker of senior opbouwwerker, wijkregisseur, inhoudelijk teamleider, coördinator of projectleider, programmaverantwoordelijke brede school, staffunctionaris innovatie jeugdzorg of staffunctionaris innovatie verstandelijk gehandicaptenzorg.
- Vanuit het onderwijsperspectief zijn deze masters werkzaam als docent-ontwikkelaar onderwijsproducten voor het werkveld van MWD en SPH.
- Vanuit het onderzoeksperspectief zijn alumni werkzaam als onderzoeker binnen lectoraten en als auteur voor publicaties voor zorg en welzijn.

In al deze functies wordt een beroep gedaan op kennis en vaardigheden op masterniveau, op het kunnen denken en handelen vanuit verschillende perspectieven, op het concreet 'op maat' maken van werkwijzen of diensten binnen beroepscontexten. Contexten waaruit blijkt dat de professional op masterniveau bezig is met sociale innovaties op meerdere domeinen.

Literatuur

- Baart, A.J. (1994). "Moeten en kunnen: over kennisverwerving en kerkelijk opbouwwerk". In: Baart, A.J. en B.J. Höfte (red) (1994). *Betrokken hemel, betrokken aarde*. Baarn, Gooi en Sticht.
- HBO-raad (2009). *Kwaliteit als opdracht*. Den Haag, HBO-raad.
- Laan, G. van der (1999). *Social casework. Sociaal beleid van geval tot geval*.
- Mok, A.L. (1973). *Professie en Professionalisering*. Amsterdam, SISWO.
- Notten, T. en F. Spierings (red.) 2009. *Onderwijs, Zorg en Welzijn. Steevast breed en waar nodig dwars*. Rotterdam, Hogeschool Rotterdam.
- Oostrik, H. en L.Schilder (2001). *Leren van dilemma's in de onvrijwillige hulpverlening. Een handreiking voor maatschappelijk werkers*. Arnhem/Nijmegen, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en de Grift.
- Strien, P. van (1986). *Praktijk als wetenschap, methodologie van het sociaal wetenschappelijk handelen*. Assen/Maastricht, Van Gorcum.
- Vlaar, P.; Hattum, M. van; Dam, C. van; ... [et al.] (2006). *Klaar voor de toekomst; Een nieuwe beroepenstructuur voor de branches welzijn en maatschappelijke dienstverlening, gehandicaptenzorg, jeugdzorg en kinderopvang*. NIZW
- *Vele takken, één stam, een kader voor de hogere sociaal-agogische opleidingen*. 2008. SWP